

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2023 | 106 VAN 13 OKTOBER 2023

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS CULTUURHISTORISCH LANDSCHAP VAN KASTEELDOMEIN BAUDRIES EN ALS MONUMENT VAN KASTEEL BAUDRIES MET ZIJVLEUGELS EN AANHORIGHEDEN EN CONCIËRGEWONING KASTEEL BAUDRIES IN GAVERE (DIKKELVENNE), NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER MATTHIAS DIEPENDAELE VAN 9 AUGUSTUS 2023

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 13 oktober 2023 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 9 augustus 2023 een adviesvraag van Matthias Diependaele, minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed, over de voorlopige bescherming als cultuurhistorisch landschap van Kasteeldomein Baudries en als monument van Kasteel Baudries met zijvleugels en aanhorigheden en Conciërgewoning Kasteel Baudries in Gavere (Dikkelvenne).

De commissie spreekt zich in dit advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige beschermingen, met name: (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistraties, (c) het afbakeningsplan en (d) het inhoudelijk dossier met inbegrip van de bijlagen.

2. Voorliggend dossier betreft enerzijds de bescherming als cultuurhistorisch landschap van het volledige kasteeldomein en park, anderzijds de bescherming als monumenten van het kasteelgebouw met aanhorigheden en van de conciërgewoning. Het kasteeldomein Baudries kent een lange historiek als residentie van adellijke families en gegoede burgerij. Het huidige uitzicht van het gebouwenbestand met 18de-eeuws kasteel en de parkaanleg is hoofdzakelijk het resultaat van 19de- eeuwse verbouwings- en uitbreidingswerken.

De commissie waardeert dat een zeer grondig uitgewerkt beschermingsvoorstel voor advies voorligt. Het inhoudelijk dossier benadrukt terecht de sterke samenhang tussen de landschappelijke en bouwkundige component. Daarbij wordt de 19de-eeuwse parkaanleg toegeschreven aan Henri Duchêne en zoon. De commissie vindt het positief dat een bijgevoegde criterianota op basis van recent thematisch onderzoek dieper ingaat op hun oeuvre en aldus de selectie van de site verder onderbouwt. Deze criterianota vermeldt ook dat uit het oeuvre van Duchêne voorlopig alleen het kasteeldomein Gruuthuyse in Oostkamp en het kasteeldomein van Herzele beschermd zijn. De commissie vraagt in het inhoudelijk dossier te duiden in welke opzicht deze reeds beschermde kasteeldomeinen verschillen van de realisatie in Dikkelvenne. Daarnaast stelt zich de vraag of nog andere beschermingen gepland staan naar aanleiding van dit thematisch onderzoek.

De commissie merkt op dat de 19de-eeuwse verbouwings- en uitbreidingswerken aan de gebouwen op hun beurt toegeschreven zijn aan Octave Flanneau. Ook diens oeuvre komt in het inhoudelijk dossier aan bod. De commissie vraagt, naar analogie met de parkaanleg, wel nog aan te vullen of gelijkaardige realisaties van Flanneau vertegenwoordigd zijn in het Vlaamse beschermd bestand.

3. De artikelen 1.1. t.e.m. 1.3. van het ministerieel besluit leggen de bescherming als cultuurhistorisch landschap van het kasteel, alsook de beschermingen als monument van het kasteel met zijvleugels en aanhorigheden en van de conciërgewoning vast. De commissie erkent dat deze twee beschermingstypes het meest geëigend zijn voor respectievelijk de landschappelijke en bouwkundige onderdelen van de site. Doordat het cultuurhistorisch landschap het volledige domein met gebouwen vat wordt bovendien de onderlinge historische samenhang uitdrukkelijk

beschermd.

Bij de monumentbescherming hoort ook een cultuuro goed, dat integrerend deel uitmaakt van het te beschermen kasteelinterieur. Het betreft een los bewaard paneelschilderij met havenzicht dat oorspronkelijk (samen met vier ingewerkte panelen) zou zijn gemaakt voor het 'petit salon'. De commissie ondersteunt deze opname als cultuuro goed, maar wijst op een tegenstrijdigheid in de bijlage bij het ministerieel besluit (MB_bijlage3_cltg). Volgens paragraaf 2° van de bijlage werd het paneelschilderij sinds de verbouwingen van 1893-1897 los opgehangen omdat er door een muuronderbreking mogelijk geen plaats meer voor was in het 'petit salon'. Dit lijkt de stelling in paragraaf 1° dat de vijf panelen pas in het kader van deze verbouwingen werden aangeschaft voor het 'petit salon', uit te sluiten. Overigens gaat het om slechts één cultuuro goed, terwijl in het inhoudelijk dossier en de titel van de bijlage sprake is van 'cultuuro goederen' in meervoud.

De commissie formuleert tot slot nog een opmerking bij de afbakening van het cultuurhistorisch landschap. De voorgestelde afbakening omvat, naast de resterende eigendomsstructuren van het domein, ook een aantal achtertuinstroken van huizen aan de Graaf Louis de Lichterveldestraat. Uit de fotoregistratie blijkt dat deze percelen vandaag nog bomen(groepen), grasland en/of bosbestand bevatten die historisch aansluiten bij het park. Mogelijk zijn hier ook restanten bewaard van de voormalige watermolen op de Boeversbeek. De commissie ondersteunt aldus de opname van deze (delen van) percelen, maar merkt op dat het inhoudelijk dossier niet specificeert om welke 'waardevolle erfgoedkenmerken' het gaat. De commissie vraagt – met oog op de rechtszekerheid – de erfgoedkenmerken en -elementen van de te beschermen achtertuinstroken aan de Graaf Louis de Lichterveldestraat nader te omschrijven.

4. De artikelen 2.1. t.e.m. 2.3. van het ministerieel besluit verwijzen naar de erfgoedwaarden die de beschermingen verantwoorden. Aan het cultuurhistorisch landschap wordt de historische, architecturale, artistieke, ruimtelijk-structurende, esthetische, technische en wetenschappelijke waarde toegekend. Aan het monument Kasteel Baudries met zijvleugels en aanhorigheden wordt de historische, architecturale en artistieke waarde toegekend. Voor het monument Conciërgewoning Kasteel Baudries vermeldt het besluit de historische en architecturale waarde.

	historische waarde	architecturale waarde	artistieke waarde	ruimtelijk-structurende waarde	esthetische waarde	technische waarde	wetenschappelijke waarde
cultuurhistorisch landschap Kasteeldomein	x	x	x	x	x	x	x
monument Kasteel Baudries	x	x	x				
monument Conciërgewoning	x	x					

De commissie erkent deze erfgoedwaarden, die in het beschermingsbesluit omstandig worden gemotiveerd. Dezelfde artikelen beschrijven in detail en per bescherming de erfgoedelementen en -kenmerken.

5. De artikelen 3.1. t.e.m. 3.4. van het ministerieel besluit bevatten beheersdoelstellingen op maat

van de beschermingen. Ze leggen de grondslag voor een duurzame en geïntegreerde aanpak die afgestemd is op de samenhang en draagkracht van het geheel. Positief is ook dat deze geformuleerde beheersdoelstellingen expliciet inspelen op een in opmaak zijnde geïntegreerd beheerplan.

De commissie wijst op de aanwezigheid in het park van een ingenieus systeem van waterbouwkundige constructies. Deze hangen samen met de belangrijke historische bronactiviteit in de omgeving en krijgen een technische erfgoedwaarde toegekend. De commissie acht het aangewezen een specifieke beheersdoelstelling op te nemen inzake het behoud en toekomstig beheer van deze waterbouwkundige constructies.

De commissie vraagt de beheersdoelstellingen en de link met het geïntegreerd beheerplan nog toe te lichten onder 'Hoofdstuk 3. Beheersvisie' van het inhoudelijk dossier.

6. De commissie ondersteunt de artikelen 4.1. t.e.m. 4.2. van het ministerieel besluit dat de voorschriften formuleert voor de instandhouding en het onderhoud van het cultuurhistorisch landschap en de te beschermen monumenten.
7. De artikelen 5.1. en 5.2. bevatten de toelatingsplichten. Volledigheidshalve wijst de commissie erop dat niet alle gebiedstypes vermeld onder art. 5.1., 13° inzake het scheuren en omzetten van grasland, van toepassing zijn op het kasteeldomein.
8. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als cultuurhistorisch landschap van Kasteeldomein Baudries en als monument van Kasteel Baudries met zijvleugels en aanhorigheden en Conciërgewoning Kasteel Baudries in Gavere (Dikkelvenne).

De commissie vraagt:

- in het inhoudelijk dossier te duiden in welke opzicht de reeds beschermde kasteeldomeinen uit het oeuvre van Henri Duchêne (en zoon) verschillen van de realisatie in Dikkelvenne, en aan te geven of in dit thema nog andere beschermingen zijn gepland;
- in het inhoudelijk dossier aan te vullen of gelijkaardige realisaties van Octave Flanneau vertegenwoordigd zijn in het Vlaamse beschermd bestand;
- de motivering inzake het cultuurgoed na te kijken in de bijlage bij het ministerieel besluit (MB_bijlage3_cltg);
- de erfgoedkenmerken en -elementen van de te beschermen achtertuinstroken aan de Graaf Louis de Lichterveldestraat nader te omschrijven;
- een specifieke beheersdoelstelling op te nemen inzake het behoud en toekomstig beheer van de waterbouwkundige constructies;
- de beheersdoelstellingen en de link met het geïntegreerd beheerplan toe te lichten onder 'Hoofdstuk 3. Beheersvisie' van het inhoudelijk dossier.

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt

Voorzitter